

การพัฒนาเจ้าอาวาสตามหลักอวาสิกธรรม

Abbot Development Based on Āvāsikadhamma

พระมหาชุมพล ชุตินฺถโร (แก้วจันทร์)

Phramaha Chumphol Jhutipaṅḅo (Kaewchan)

สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย
(Buddhist Studies) Graduate School Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Email: chumphon251711@gmail.com

Received : May 10, 2021

Revised : August 4, 2021

Accepted : August 23, 2021

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนาเจ้าอาวาสตามหลักอวาสิกธรรม” มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ (๑) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันการพัฒนาเจ้าอาวาสในเขตพื้นที่อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี (๒) เพื่อศึกษาหลักธรรมที่ส่งเสริมการพัฒนาวัดของเจ้าอาวาส (๓) เพื่อศึกษาวิเคราะห์การพัฒนาเจ้าอาวาสตามหลักอวาสิกธรรม วิทยานิพนธ์นี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๓๐ ตัวอย่าง โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา

ผลจากการศึกษาวิจัย พบว่า สภาพปัจจุบันการพัฒนาเจ้าอาวาสในเขตอำเภอเมืองชลบุรี คือ มีทักษะค่อนข้างจำกัดในการทำงานที่สัมพันธ์กับสังคม มุ่งเน้นการทำงานจำกัดขอบเขตเกินไปไม่สามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมทางสังคมได้อย่างสมสมัย ทำให้เจ้าอาวาสมีปัญหาในการพัฒนาตนเองให้มีประสิทธิภาพ เพราะขาดประสบการณ์ในการทำงานหรือพัฒนาตนเอง สำหรับหลักธรรมที่ส่งเสริมการพัฒนาเจ้าอาวาส ผู้วิจัยได้มุ่งเน้นหลักอวาสิกธรรม อันประกอบด้วย (๑) อากัปปวัตตสัมปันนะ ถึงพร้อมด้วยมารยาทและวัตร (๒) พหุสสุตะ เป็นพหุสูต ทรงความรู้ (๓) ปฏิสลฺเลชิตา เป็นผู้ประพฤติขัดเกลา ชอบความสงบ ยินดีในกัลยาณธรรม (๔) กัลยาณวาจา มีวาจางาม รู้จักพูด รู้จักเจรจาให้เป็นผลดี และ (๕) ปัญญา มีปัญญา เฉลียวฉลาด ผู้วิจัยจึงเสนอให้เจ้าอาวาส ในเขตอำเภอเมืองชลบุรี มุ่งเน้นพัฒนาตนเองด้วยหลักอวาสิกธรรม คือ พัฒนาทักษะด้านภาษาการสื่อสาร พัฒนาวิชาความรู้ ทั้งคดีโลกคดีธรรม รวมทั้งวิทยาการคอมพิวเตอร์และวิทยาการสมัยใหม่ จัดระเบียบการบริหารจัดการวัดของตนให้มีประสิทธิภาพและสามารถตรวจสอบได้ตามหลักพระธรรมวินัยและกฎหมายคณะสงฆ์ที่สำคัญ คือ เจ้าอาวาสต้องพัฒนาตนด้วยศีล สมาธิ ปัญญา

คำสำคัญ: การพัฒนา; เจ้าอาวาส; หลักอวาสิกธรรม

Abstract

The thesis on topic “Abbot Development Based on Āvāsikadhamma” consists of the following three objectives: (1) to study the current situation of abbot development in the area of Muang District, Chonburi Province; (2) to study the Dhamma supported the abbot development; and (3) to analyze the abbot development based on Āvāsikadhamma. This is a qualitative research. Thirty key informants are collected the data through a structured interview and conducted by descriptive analysis.

The results reveal that the current situation of abbot development in the area of Muang District, Chonburi Province is rather the limited skills related to a social work, focused on work limited area, and unadjusted themselves to social environment properly. Hence, it causes the abbots to face the problems to develop themselves effectively because they lack of work experiences or self-development. For the Dhamma supported the abbot development, it has to emphasize the Āvāsikadhamma which is concerned with (1) Ākappavattanasampanna: to be accomplished in manner and duties; (2) Bahussuta: to be a great learner; (3) Paṭisallekhitā: to be a refined person, be fond of solitude, and be rejoiced in an ennobling virtue; (4) Kalyāṇavācā: to be a sweet talker, convincing speaker, and good negotiator; and (5) Paññavā: to be a wise and intelligent person. Therefore, it is proposed to the abbots to the area of Muang District, Chonburi Province to concentrate on self-development with the Āvāsikadhamma that is to develop language and communication skills, develop both of secular and religious knowledge, including computer and modern sciences. Furthermore, they have to administer their own monasteries effectively and be able to be verified by the Dhammavinaya and Sangha rules. Especially, the abbots have to develop themselves with the principles of Sīla, Samadhi, and Paññā.

Keyword: Development; Abbot; Āvāsikadhamma

บทนำ

ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันเจ้าอาวาสในฐานะตัวแทนพระสงฆ์ภายในวัด ได้มีหน้าที่และบทบาทที่สำคัญเกี่ยวกับการสั่งสอนให้ความรู้หลักธรรมคำสั่งสอนตามหลักพระพุทธศาสนา มีพิธีกรรมมากมาย เกี่ยวข้องกับศาสนาพิธีไม่ว่าจะเป็นงานมงคลหรืออวมงคล แทบจะพูดได้ว่าตั้งแต่เกิดจนกระทั่งถึงตายก็ว่าได้ เมื่อเป็นเช่นนั้นจึงเป็นงานที่เจ้าอาวาสจะต้องแสดงศักยภาพ ทางด้านความรู้ความสามารถ รู้และเข้าใจหลักธรรม

คำสั่งสอนในทางพระพุทธศาสนาได้เป็นอย่างดี มีความชำนาญในทุก ๆ ด้าน เช่น การปกครอง การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ แล้วนำมาประยุกต์ใช้พัฒนาวัด ตามที่ตนศึกษาเล่าเรียนมา นำความรู้ความสามารถของตนเข้ามาบริหารบุคคลากรและจัดการเสนาสนะภายในอาราม มีข้อวัตรปฏิบัติไม่ขาดตกบกพร่อง มีจริยาวัตร สมณสาธูป เสถียรเรียบร้อย มีภาวะความเป็นผู้นำสูง มีหน้าที่ในการปกครองคณะสงฆ์หรือบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้เป็นอย่างดีด้วยความเรียบร้อย จึงเป็นเงื่อนไขสำคัญในการบ่งชี้ในความสำเร็จในการส่งเสริมพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืนถาวรสืบต่อไป ดังคำกล่าวที่ว่า พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติจะเจริญรุ่งเรืองถาวรสืบต่อไปก็ต้องอาศัยพระสังฆาธิการระดับวัด เนื่องจากเจ้าอาวาสในแต่ละวัดเป็นผู้ใกล้ชิดประชาชนและเป็นทีเคารพเลื่อมใสศรัทธาของประชาชนมาก^๑

เจ้าอาวาสคือ ผู้นำของภิกษุสงฆ์ สามเณร และคฤหัสถ์ ที่มีอยู่ในวัด เจ้าอาวาสจึงมีความสำคัญต่อความเจริญรุ่งเรือง สันติสุข และความมั่นคงของวัด โดยทำหน้าที่เป็นผู้บริหารกิจการของวัด เป็นผู้ปกครองบังคับบัญชาดูแล แนะนำ สั่งสอนพระภิกษุสามเณร และฆราวาสผู้อยู่ในวัดให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยให้อยู่ในศีลธรรมอันดี ให้มีความสมัคสมานสามัคคีปรองดองกันให้ร่วมแรงร่วมใจกันปฏิบัติศาสนกิจดำเนินกิจกรรมและโครงการต่าง ๆ ของวัดให้สำเร็จไปด้วยดี มีประสิทธิภาพสูง และให้วัดมีความเจริญรุ่งเรือง สันติสุขและมั่นคงเป็นศูนย์กลางของชุมชนในการให้การศึกษอบรมศีลธรรม จริยธรรม และภาวนาธรรม หรือวิปัสสนากรรมแก่ชุมชนและประชาชนทั้งใกล้และไกลให้เป็นที่พึ่งทางใจแก่สาธุชนได้อย่างแท้จริง^๒ ตำแหน่งเจ้าอาวาสเป็นตำแหน่งที่มีความสำคัญเปรียบ เสมือนผู้นำของพระสงฆ์ต้องดูแลพระภิกษุสงฆ์ในวัดไม่ให้ประพฤดิเสื่อมเสีย และต้องเกี่ยวข้องกับบุคคลภายนอกด้วยรวมทั้งควบคุมดูแลกิจการภายในวัดทั้งหมด เจ้าอาวาสจึงต้องมีความรับผิดชอบสูงเพราะความเสื่อมหรือความเจริญของวัดย่อมขึ้นอยู่กับความรับผิดชอบในหน้าที่ของเจ้าอาวาสเป็นประการสำคัญ วัดแต่ละวัดกฎหมายกำหนดให้มีเจ้าอาวาสได้เพียงรูปเดียว^๓

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำงานวิจัยเรื่อง “การพัฒนาเจ้าอาวาสตามหลักอวาลิภคธรรม” เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันที่ควรแก่การพัฒนาเจ้าอาวาสในเขตพื้นที่อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี เพื่อเรียนรู้สภาพความเป็นอยู่และศักยภาพของเจ้าอาวาส ในบริเวณเป้าหมาย อนึ่ง เพื่อศึกษาถึงหลักที่

^๑ สุธี สุทธิสมบุรณ์ และสมาน รังสิโยภักดิ์, **หลักการบริหารเบื้องต้น**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๗, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ ก.พ., ๒๕๔๑), หน้า ๑๒.

^๒ น้อย ปลายคราม, **หลักการบริหารและการจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์**, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอ.พี. กราฟิค ดีไซน์และการพิมพ์จำกัด, ๒๕๓๙), หน้า ๑๖๖.

^๓ มานพ พลโพธิ์, **คู่มือการบริหารกิจการคณะสงฆ์**, (พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ หมวด ๓-๔ ว่าด้วยเรื่องวัดและว่าด้วยเรื่องเจ้าอาวาส ในมาตรา ๕-๑๙, ๒๕๐๕), หน้า ๓๖๓-๓๖๕.

ส่งเสริมต่อการพัฒนาวัดของเจ้าอาวาส และต้องการศึกษาวิเคราะห์การพัฒนาเจ้าอาวาสตามหลักอวาสิกธรรม เพื่อนำเสนอต่อคณะสงฆ์อันจะเป็นแนวทางหรือหลักการเพื่อยึดถือปฏิบัติสืบไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

๑. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันการพัฒนาเจ้าอาวาสในเขตพื้นที่อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี
๒. เพื่อศึกษาหลักธรรมที่ส่งเสริมการพัฒนาวัดของเจ้าอาวาส
๓. เพื่อศึกษาวิเคราะห์การพัฒนาเจ้าอาวาสตามหลักอวาสิกธรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยศึกษาโดยใช้เอกสารจากปฐมภูมิและทุติยภูมิจากหลักพุทธธรรมจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙ อรรถกถาภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มุ่งศึกษาคุณสมบัติและบทบาทของเจ้าอาวาสในคัมภีร์พระพุทธศาสนาศึกษาวิเคราะห์คุณสมบัติและบทบาทของเจ้าอาวาสในปัจจุบันและเพื่อพัฒนาเจ้าอาวาสตามหลักอวาสิกธรรมเนื้อหาประกอบด้วย หลักธรรม แนวคิดและทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณสมบัติบทบาทและการพัฒนาคุณสมบัติและบทบาทของเจ้าอาวาส

ผลการวิจัย

๑. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาเจ้าอาวาสในปัจจุบัน พบว่าเจ้าอาวาสส่วนใหญ่มีปัญหาเรื่องการปรับตัวต่อการเรียนรู้ศาสตร์สมัยใหม่ที่สังคมต้องการในปัจจุบัน มุ่งเน้นในการก่อสร้างวัดในวัดและสนองงานคณะสงฆ์ ในบางส่วนมีการศึกษาในสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษา

ยังพบปัญหาและอุปสรรคอีกว่า เจ้าอาวาสไม่มีการปรับทัศนคติต่อการสร้างบทบาทเกี่ยวกับการสังคมสงเคราะห์ ส่งผลต่อการขาดประสบการณ์ด้านสังคม

ปัญหาด้านการขาดทุนทรัพย์ในการก่อสร้างและซ่อมแซมกุฏิวิหารในวัด

ปัญหาเจ้าอาวาสขาดการปฏิบัติธรรมกัมมัฏฐานที่จะนำไปสู่การพัฒนาจิตแบบยั่งยืนอันจะส่งผลต่อการปฏิบัติตนตามหลักธรรมอวาสิกธรรม ^๕ ไปในตัว

สรุปผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคได้แก่เจ้าอาวาสมีการมุ่งเน้นการทำงานจำกัดขอบเขตเกินไป ไม่สามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมทางสังคมได้ ทำให้เจ้าอาวาสมีปัญหาในการพัฒนาตนเองให้มีประสิทธิภาพเพราะขาดประสบการณ์ในการทำงานหรือพัฒนาตนเอง

^๕ อ.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๒๓๑/๓๗๓.

๒. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการประยุกต์ใช้หลักธรรมอวาสิกธรรม ๕ ในการพัฒนาเจ้าอาวาสในปัจจุบัน พบว่า เจ้าอาวาสควรมีการปฏิบัติตนตามหลักธรรมวินัยให้สมบูรณ์ เพื่อสร้างองค์ความรู้ที่จะส่งผลต่อการปฏิบัติตามอวาสิกธรรม ๕ โดยอัตโนมัติ

ผลศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักธรรมอวาสิกธรรมของเจ้าอาวาส พบว่า เจ้าอาวาสไม่มีข้อมูลเกี่ยวกับการประยุกต์จึงไม่สามารถประยุกต์ใช้หลักธรรมโดยตรงแต่มีการปฏิบัติตามหลักธรรมวินัยเป็นไปตามธรรมเนียมปฏิบัติของพระสงฆ์ มีคุณค่าเท่ากับการปฏิบัติตนตามอวาสิกธรรม ๕

มีการจัดพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาในวัดและนอกวัด ในพิธีกรรมมีการแสดงออกถึงการแบ่งปันช่วยเหลือกันและกันจัดเข้าในการประยุกต์ใช้ตามหลักธรรมอวาสิกธรรม ๕

ฉะนั้น อวาสิกธรรม ๕ จึงเป็นเพียงส่วนหนึ่งของพระธรรมวินัยของพระสงฆ์เท่านั้น หากมีการปฏิบัติให้เพียงพร้อมหลักธรรมต่าง ๆ จะบังเกิดขึ้นมาเองโดยอำนาจของบารมีธรรมที่ผู้ปฏิบัติบำเพ็ญอย่างจริงจังด้วยศรัทธา นอกจากนั้นยังมีพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาใช้เป็นแนวทางในการประยุกต์ใช้หลักธรรมอวาสิกธรรม ๕ ด้วย

๓. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเสนอแนะแนวทางการพัฒนาเจ้าอาวาสตามหลักอวาสิกธรรมในยุคปัจจุบัน พบว่า มีการเสนอแนะเรื่องการปฏิบัติตนตามหลักธรรมอวาสิกธรรม ๕ ของผู้ให้ข้อมูล พบว่าการปฏิบัติตนตามพระธรรมวินัยเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดความเมตตาแบ่งปันต่อกันและกัน หลักการของการปฏิบัติของเจ้าอาวาสควรมีการปฏิบัติตนเป็นกลางคืออุเบกขาธรรม อันจะทำให้เป็นผู้มีคุณธรรมชั้นสูง มีหลักเมตตา หลักกรุณา อุเบกขา มุทิตา เป็นหลัก จะส่งผลต่อการมีการปฏิบัติต่ออวาสิกธรรมได้อย่างสมบูรณ์

พบข้อมูลเสนอแนะการพัฒนาตนตามหลักอวาสิกธรรม ๕ ว่า เจ้าอาวาสควรมีการปรับตัวให้เข้ากับบรรยากาศทางสังคมแวดล้อมทั้งในและนอกวัดเป็นแนวทางในการพัฒนาศักยภาพในการบริหารจัดการที่ทันสมัย

พบข้อมูลเสนอแนะว่า เจ้าอาวาสควรแสวงหาประการณ์ใหม่ ๆ ที่ทันสมัยมาเป็นแนวทางในการพัฒนาตน พัฒนาวัดและสร้างบทบาทต่อสังคมรอบวัดเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพของเจ้าอาวาสตรงตามคุณสมบัติในตำแหน่ง

พบข้อเสนอแนะว่า แนวทางในการปฏิบัติของเจ้าอาวาสที่เกิดจากการปฏิบัติธรรมให้สมบูรณ์ไปด้วยศีล ศีลวัตรจะสร้างควมมีบารมีในความเป็นพระสงฆ์หลักธรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องจะเกิดขึ้นตามมา

๔. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับผลดีจากการปฏิบัติตนตามหลักอวาสิกธรรมแล้วจะเกิดประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนาและสังคมอย่างไร พบว่า หากมีการปฏิบัติตนตามหลักธรรมอวาสิกธรรมจะก่อให้เกิด

ความความสุข ความเจริญทั้งในและนอกวัดทำให้ประสิทธิภาพการทำงานในการพัฒนาตนและพัฒนาวัด มีความสมบูรณ์

พบข้อมูลในการพัฒนาตนตามหลักอวาสิกธรรม ๕ แล้วจะส่งผลต่อการพัฒนาตนของเจ้าอาวาสว่า หากมีการปฏิบัติตนตามหลักธรรมอวาสิกธรรมให้สมบูรณ์ จะง่ายต่อการพัฒนาวัด ง่ายต่อการเจริญศรัทธาอันเป็นผลทำให้อำนวยความสะดวกในการระดมทุนสร้างวัดฤภายใต้วัดตามความประสงค์ภาษาพระสงฆ์เรียกว่า “มีบารมี”

ฉะนั้น ผลการปฏิบัติตนตามหลักธรรมอวาสิกธรรม ๕ จะส่งผลต่อการพัฒนาศักยภาพของเจ้าอาวาสในทุกด้าน ได้แก่ ด้านการพัฒนาตนเอง ด้านการพัฒนาวัด ด้านการสร้างบทบาททางสังคม และด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

กล่าวโดยสรุป ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเสนอแนะแนวทางการพัฒนาเจ้าอาวาสตามหลักอวาสิกธรรม ในยุคปัจจุบัน พบว่า การปฏิบัติตนตามพระธรรมวินัยเป็นปัจจัยส่งผลให้เกิดความเมตตาแบ่งปันต่อกันและกัน นอกจากนี้ หากมีการปฏิบัติตามหลักวิปัสสนากัมมัฏฐาน พัฒนาจิตใจให้มั่นคง การสร้างองค์ธรรมอวาสิกธรรมจะบังเกิดมีขึ้นตนตามสภาวะ

หากมีการปฏิบัติตนตามหลักอวาสิกธรรมแล้วจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนาและสังคม และส่งผลต่อการพัฒนาศักยภาพของเจ้าอาวาสในทุกด้าน ได้แก่ ด้านการพัฒนาตนเอง ด้านการพัฒนาวัด ด้านการสร้างบทบาททางสังคม และด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

สรุป

สภาพปัจจุบันการพัฒนาเจ้าอาวาสในเขตอำเภอเมืองชลบุรี คือ มีทักษะค่อนข้างจำกัดในการทำงานที่สัมพันธ์กับสังคม มุ่งเน้นการทำงานจำกัดขอบเขตเกินไปไม่สามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมทางสังคมได้อย่างสมสมัย ทำให้เจ้าอาวาสมีปัญหาในการพัฒนาตนเองให้มีประสิทธิภาพ เพราะขาดประสบการณ์ในการทำงานหรือพัฒนาตนเอง

สำหรับหลักธรรมที่ส่งเสริมการพัฒนาเจ้าอาวาส ผู้วิจัยได้มุ่งเน้นหลักอวาสิกธรรม อันประกอบด้วย (๑) อากัปกัปปัตตสัมปันนะ ถึงพร้อมด้วยมารยาทและวัตร (๒) พหุสสุตะ เป็นพหูสูต ทรงความรู้ (๓) ปฏิสัสลเลขิตา เป็นผู้ประพฤติขัดเกลา ชอบความสงบ ยินดีในกัลยาณธรรม (๔) กัลยาณวาจา มีวาจาามรู้จักพูด รู้จักเจรจาให้เป็นผลดี และ (๕) ปัญญา มีปัญญา เฉลียวฉลาด^๕

^๕ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๑.

ผู้วิจัยจึงเสนอให้เจ้าอาวาสในเขตอำเภอเมืองชลบุรี มุ่งเน้นพัฒนาตนเองด้วยหลักอวาสิกธรรม คือ พัฒนากิจกรรมด้านภาษาการสื่อสาร พัฒนาการวิชาความรู้ทั้งคฤหัสถ์และภิกษุสงฆ์ รวมทั้งวิทยาการคอมพิวเตอร์และ วิทยาการสมัยใหม่ จัดระเบียบการบริหารจัดการวัดของตนให้มีประสิทธิภาพและสามารถตรวจสอบได้ ตามหลักพระธรรมวินัยและกฎหมายคณะสงฆ์ ที่สำคัญคือ เจ้าอาวาสต้องพัฒนาตนด้วยศีล สมาธิ ปัญญา

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับพัฒนาตนตามหลักธรรมอวาสิกธรรม ๕ พบว่าปัญหาอุปสรรคในการ พัฒนาตนตามหลักธรรมอวาสิกธรรมของเจ้าอาวาสคือการปรับตัวด้านการศึกษาด้านการประกอบ การพัฒนาตนและพัฒนาวัด อาจเป็นเพราะว่าไม่มีการยอมรับสภาพการเปลี่ยนแปลงตนให้สอดคล้องกับ สภาพปัญหาปัจจุบัน ผลการวิจัยดังกล่าวจึงสอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยของ พระครูพิศาลธีรธรรม ได้ทำการศึกษาเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร” ผลการศึกษาพบว่า การบริหารมีความสำคัญต่อการดำเนินงานของวัดในอันที่จะพัฒนาให้เป็นระบบ สามารถส่งเสริมภิกษุสงฆ์ สามเณร ให้เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ และประกอบการณ์ ปฏิบัติตนอยู่ใน กรอบของพระธรรมวินัย และสามารถเป็นแบบอย่างที่ดีต่อการพัฒนาชุมชนเป็นอย่างดี การบริหารวัด ในปัจจุบันได้เปลี่ยนรูปแบบ ระบบ วิธีการ การสร้างระบบให้เหมาะสมกับผู้อยู่อาศัยในวัดนั้น ๆ และสังคม โดยรอบ ประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสโดยภาพรวมพบว่า อยู่ในระดับมาก โดยมี ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๒ และเมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า

ด้านการปกครอง ด้านการศึกษาสงเคราะห์ และด้านการสาธารณูปการ มีประสิทธิภาพอยู่ใน ระดับมาก ส่วนด้านการศาสนศึกษา การเผยแผ่ และการสาธารณสงเคราะห์มีประสิทธิภาพอยู่ในระดับ ปานกลางผลการศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัด ของเจ้าอาวาส พบว่า ปัญหาที่สำคัญได้แก่ เจ้าอาวาสบางรูปขาดวิสัยทัศน์ ขาดเป้าหมาย ในการบริหาร จัดการวัดที่ชัดเจน การบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสบางส่วนไม่มีการประชุม ปรึกษา วางแผน และ กำหนดวัตถุประสงค์การพัฒนาวัดอย่างเป็นรูปธรรม เป็นการบริหารจัดการวัดตามความเคยชินที่เคย ปฏิบัติมา ขาดการประสานงานระหว่าง วัด บ้าน และชุมชน และเจ้าอาวาสบางรูปใช้คนไม่ถูกกับงาน จึงทำให้งานขาดประสิทธิภาพ แนวทางในการแก้ไขปัญหานี้ ได้แก่ ควรมีการประชุมพระภิกษุสามเณร ภายในวัดเนื่อง ๆ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัด และเพื่อความสามัคคีภายในวัด ส่งเสริมให้ เจ้าอาวาสเปิดรับความรู้ใหม่ ๆ เพื่อนำมาใช้ในการบริหารจัดการวัดมีการนำเอา เทคโนโลยีสมัยใหม่ มาใช้ ในการพัฒนาวัดมากขึ้น และควรมีการจัดกิจกรรมที่สร้างสรรค์ระหว่างวัดและชุมชน^๖

^๖ พระครูพิศาลธีรธรรม, “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารจัดการคณะสงฆ์), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ ราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), บทคัดย่อ.

จากข้อผลการศึกษาวิจัยด้านการประยุกต์ใช้หลักธรรมอวาสสิกธรรม ๕ พบว่า ไม่มีการนำหลักธรรมเข้าไปประยุกต์ใช้ในพัฒนาตน อาจเป็นเพราะว่าเจ้าอาวาสไม่เห็นความสำคัญในการพัฒนาศักยภาพของตนเอง ผลการศึกษาวิจัยดังกล่าวแตกต่างจากการศึกษาวิจัยของ พระครูไพโรจน์สารคุณ ได้ทำการศึกษาเรื่อง “ทักษะการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในอำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี” จากผลการวิจัยพบว่า แนวทางในการพัฒนาทักษะการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในอำเภอลาดหลุมแก้วจังหวัดปทุมธานีในด้านเทคนิค ด้านมนุษย์สัมพันธ์ด้านความคิดรวบยอด ด้านความคิดและด้านการสอน พบว่าการพัฒนาทักษะด้านต่าง ๆ ของเจ้าอาวาสจำเป็นที่จะต้องได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐและเอกชน ในการส่งเสริมหรือจัดให้มีการสัมมนาทางวิชาการ การแลกเปลี่ยนทางความคิด ตลอดจนส่งเสริมและสนับสนุนในด้านงบประมาณบุคลากร เทคโนโลยีที่ทันสมัย เพื่อเปิดโอกาสให้เจ้าอาวาสสามารถเข้าถึงวิทยาการสมัยใหม่ข้อมูลข่าวสารและเทคโนโลยีสมัยใหม่ได้ง่ายขึ้น ซึ่งจะส่งผลให้การพัฒนาวัดมีความเจริญก้าวหน้ามากยิ่งขึ้น อันจะส่งผลให้เกิดความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนาสืบต่อไปในอนาคต^๗

จากข้อผลการศึกษาวิจัยด้านการเสนอแนวทางในการพัฒนาตนตามหลักธรรมอวาสสิกธรรม พบว่า มีการเสนอแนะในการพัฒนาตนของเจ้าอาวาสว่า เจ้าอาวาสเป็นบุคคลสำคัญในการพัฒนาวัดและสร้างบทบาทในชุมชน ต้องมีการพัฒนาศักยภาพให้มาก ควรมีการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งเปลี่ยนแปลงในสังคม ควรมีการปรับทัศนคติให้เข้ากับบรรยากาศที่ทันต่อสภาพสังคมปัจจุบัน ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยของ พระมหาธุดิ รุ่งชัยวิฑูร ได้ทำการศึกษาเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาพระสังฆาธิการ เพื่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์” ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวทั่วไป เป็นการ พัฒนาศักยภาพมนุษย์ที่สำคัญ ๔ ประการ (VETS) คือ (๑) การสร้างวิสัยทัศน์ (Vision) (๒) การศึกษา (Education) (๓) การอบรม (Training) และ (๔) การดูงาน (Study Tour) ส่วนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวพระพุทธศาสนาในการวิจัย ครั้งนี้ ได้แก่ สิกขา ๓ พรหมวิหาร ๔ สังคหวัตถุ ๔ ภาวนา ๔ อิทธิบาท ๔ และ สัมปยุตธรรม ๗ ส่วนรูปแบบการพัฒนาพระสังฆาธิการตามแนวทั่วไปและตามแนวพระพุทธศาสนา ที่จะให้มีประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง ๖ ด้าน ควรมีการบูรณาการ การพัฒนาพระสังฆาธิการ ตามแนวทั่วไปและพระพุทธศาสนา เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์มากยิ่งขึ้น ได้แก่ (๑) ด้านการปกครอง ควรบูรณาการการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวทั่วไป (VETS) ร่วมกับหลักธรรม คือ พรหมวิหาร ๔ ที่ถือว่าเป็นหลักธรรมที่เหมาะสมกับผู้ปกครองมากที่สุด (๒) ด้านการศาสนศึกษา ควรบูรณาการการพัฒนาทรัพยากร

^๗ พระครูไพโรจน์สารคุณ (สุเทพ งามละม้าย), “ทักษะการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในอำเภอกำแพงแสน จังหวัดปทุมธานี”, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๑๑.

มนุษย์ตามแนวทั่วไป (VETS) ร่วมกับหลักสูตร คือ ศึกษา ๓ ที่ถือว่าเป็นหลักสูตรในการพัฒนามนุษย์ ให้เป็นผู้อยู่อย่างประเสริฐ (๓) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ควบบูรณาการการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ตามแนวทั่วไป (VETS) ร่วมกับหลักสูตร คือ สังคหวัตถุ ๔ ที่ถือว่าเป็นหลักสูตรที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยว จิตใจบุคคล และประสานหมู่ชนไว้ให้สามัคคี เป็นหลักการสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน (๔) ด้านการเผยแพร่ ควบบูรณาการการพัฒนา ทรัพยากรมนุษย์ตามแนวทั่วไป (VETS) ร่วมกับหลักสูตร คือ กาวานา ๔ ที่ถือว่าเป็น หลักสูตรสำหรับพัฒนา ผักผืน อบรมมนุษย์ให้มีความสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคม ได้อย่างปกติสุข (๕) ด้านการสาธารณูปการ ควบบูรณาการการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ตามแนวทั่วไป (VETS) ร่วมกับ หลักสูตร คือ อิทธิบาท ๔ ที่ถือว่าเป็นหลักสูตร ที่ทำให้ประสบความสำเร็จ (๖) ด้านสาธารณสงเคราะห์ ควบบูรณาการการพัฒนา ทรัพยากรมนุษย์ตามแนวทั่วไป (VETS) ร่วมกับหลักสูตร คือ สปัริสธรรม ๗ ที่ถือว่าเป็นหลักสูตรที่สามารถพัฒนามนุษย์ได้เป็นอย่างดี และด้วยการประยุกต์หลักการพัฒนาทรัพยากร มนุษย์ตามแนวทั่วไป (VETS) และหลักสูตรแต่ละหัวข้อ สามารถยังการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของ พระสังฆาธิการได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

๑. ควรมีการกิจกรรมเกี่ยวกับการพัฒนาความรู้เชิงวิชาการแก่เจ้าอาวาสเพื่อมีแนวคิดอย่างเป็น ระบบในการพัฒนาตนเองและวัด
๒. ควรมีการส่งเสริมการให้เจ้าอาวาสมีระดับการศึกษาเพิ่มมากขึ้นเพื่อนำความรู้มาประยุกต์ใช้ ในการพัฒนาวัดและสร้างบทบาทในสังฆมรพบวัด
๓. ควรมีการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการละลายพฤติกรรมปรับทัศนคติตามความเชื่อดั้งเดิมของผู้นำ ทางพระพุทธศาสนาเพื่อง่ายต่อการปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงของโลกปัจจุบัน
๔. ควรมีการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานให้แก่เจ้าอาวาสที่มีความถี่มากขึ้น เพื่อสร้างโอกาสในการพัฒนาจิตใจให้มีคุณภาพสูงยิ่งขึ้น
๖. ควรมีการวิจัย เรื่องทัศนคติของพระสังฆาธิการที่มีต่อสร้างองค์ความรู้ในศาสตร์สมัยใหม่
๗. ควรมีการวิจัย เรื่องบทบาทของพระสังฆาธิการที่มีต่อการสร้างชุมชนเข้มแข็งตามศาสตร์ ของพระราชชา

ข้อเสนอแนะให้การศึกษาวิจัย

๑. ควรมีการวิจัย เรื่องทัศนคติของพระสังฆาธิการที่มีต่อสร้างองค์ความรู้ในศาสตร์สมัยใหม่
๒. ควรมีการวิจัย เรื่องบทบาทของพระสังฆาธิการที่มีต่อการสร้างชุมชนให้เข้มแข็งตามศาสตร์ ของพระราชชา

บรรณานุกรม

- น้อย ลายคราม. **หลักการบริหารและการจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์**. กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอ.พี. กราฟิคดีไซน์และการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๓๙.
- พระครูพิศาลธีรธรรม. “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในเขตธนบุรีกรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารจัดการคณะสงฆ์)**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.
- พระครูไพโรจน์สารคุณ (สุเทพ งามละมัย). “ทักษะการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในอำเภอกำแพงแสน จังหวัดปทุมธานี”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.
- มานพ พลไพรินทร์. **คู่มือการบริหารกิจการคณะสงฆ์**. พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ หมวด ๓-๔ ว่าด้วยเรื่องวัดและว่าด้วยเรื่องเจ้าอาวาส ในมาตรา ๕-๑๙, ๒๕๐๕.
- สุธี สุทธิสมบูรณ์ และสมาน รังสีโยกฤษฎ์. **หลักการบริหารเบื้องต้น**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๗. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ ก.พ., ๒๕๔๑.